

ÉRTÉKREND ÉS VILÁGREND DONALD TRUMP KÜLPOLITIKÁJÁBAN

V A R G A G E R G E L Y

2016-ban az európai nemzeti konzervatív politikusok, többek között elsőként a magyar miniszterelnök, nagy reményeket fűztek Donald Trump elnökké választásához. Az akkor még a politikai *establishment*en kívül álló, a valóságshowk és az ingatlanpiac világából érkezett elnökjelölt a változás ígértétét hordozta magában, nemcsak Barack Obama elnökségéhez, hanem a posztbipoláris évtizedek amerikai vezetéséhez képest is. A *Make America Great Again* hívószavával Trump a liberalizmus és a globalizmus doktrínér ideológiáival szemben az amerikai nemzeti érdek és a konzervatív értékek védelmét tűzte ki zászlajára. „Barátsággal és jóindulattal fogunk közelíteni a világ nemzeteihez – de azzal a felismeréssel, hogy minden nemzetnek joga van saját érdekeit első helyre helyezni. Nem akarjuk rákényszeríteni életformánkat másokra, inkább példák akarunk lenni” – hangzott el beiktatóbeszédében.¹ Úgy tűnt, az amerikai „hiperhatalomból”² táplálkozó hübrisznek vége szakad, és egy új korszak kezdődik Amerika és a világ kapcsolatában. Donald Trump választási ígéreteiben és beiktatóbeszédében mintha az amerikai realista hagyomány alaptételei köszöntek volna vissza.

A helyes külpolitika követelményeiről írva George Kennan 1948-ban úgy fogalmazott, hogy „az amerikai külpolitikának a nemzeti érdek felismerésén kell alapulnia, amely a nemzet viselkedésének túlnyomórészt legitim motivációja, és amely kész ezt a nemzeti érdeket mind a moralitás igénye, mind morális védőbeszéd nélkül érvényesíteni. A morális politika egy olyan politikát jelent, amely elsődlegesen a saját viselkedésünk vonatkozásában kívánja a moralitást szolgálni, és nem a mások feletti ítélkezésben.”³ Az Egyesült Államoknak a hidegháború éveiben sem sikerült maradéktalanul tartania magát a fenti alapelvekhez, és a leglátványosabb kudarcok – mint a vietnami háború – is erre a hibára voltak visszavezethetők. A hidegháború utáni nemzetközi környezetben az amerikai „hiperhatalom” mellett azonban még nagyobb volt a kísértés arra, hogy Amerika a világban – John Quincy Adams ismert szódordulatával élve – „szörnyetegek után kutatva azokat elpusztítsa”.⁴ A véget nem érő háborúk Afganisztánban és Irakban, ha nem is a legfontosabb tényezői voltak Donald Trump politikai felemelkedésének, de bizonyosan hozzájárultak az addigi republikánus és demokrata párteltek elleni elégedetlenség kiteljesedéséhez.

1 Donald TRUMP: *The Inaugural Address*. 2017. január 20. <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>>

2 Hubert VEDRAINE: To Paris, U.S. Looks Like a „Hyperpower”. *International Herald Tribune*, 1999. február 5. <<https://www.nytimes.com/1999/02/05/news/to-paris-us-looks-like-a-hyperpower.html>>

3 George F. KENNAN: Morality and Foreign Policy. *Foreign Affairs*, 1985/tél, 205–218.

4 John Quincy ADAMS: *Warning Against the Search for „Monsters to Destroy”* [1821] <<https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/jqadams.htm>>

NEMZETI KONZERVATÍV KRÉDÓ ÉS REALIZMUS

A nemzeti konzervatív értékekben gondolkodó közép-európaiak számára Trumpot elsősorban liberalizmusellenessége, a nemzeti szuverenitás tiszteletben tartása és a hagyományos keresztény értékek melletti politikai kiállása tette népszerűvé. Az Obama-kormányzat 2010 és 2016 között Magyarország irányában gyakran szövetségesek között szokatlanul kioktató hangnemben és ultimátumokban megnyilvánuló „demokrácia- és jogállamiság-védelme” után Trump elnökké választása a magyar–amerikai kapcsolatok normalizálásának lehetőségét vetítette előre. Az ugyancsak nemzeti szuverenista lengyel kormányuk ugyan nem volt hasonlóan éles, nyílt ideológiai vitája az Obama-kormánnyal, ám a varsói vezetésben mély nyomott hagyott az Obama-kormányzat látványos támaszkodása Németországra a közép-európaiak mellőzése mellett a térséget érintő amerikai politikában. Lengyelország különösen a geopolitikai kérdésekben nagyobb figyelmet és tiszteletet várt Washingtontól Donald Trump megválasztása után. Négy év távlatából kijelenthető, hogy a közép-európai nemzeti szuverenisták összességében nem kellett, hogy csalódjanak Trump elnökben.

Noha nem feltétlenül hasznos és szükséges eleméleti keretbe kényszeríteni Donald Trump külpolitikai világképét, mégis talán a realizmushoz áll a legközelebb. „A világ nem egy globális közösség, hanem egy aréna, ahol nemzetek, nem kormányzati szereplők és vállalatok találkoznak és versenyeznek előnyökért. Ahelyett, hogy letagadnánk a nemzetközi kapcsolatoknak ezt az elementáris igazságát, mi felelünk” – írta 2017-ben H. M. McMaster, az elnök akkori nemzetbiztonsági főtanácsadója és Gary Cohn, az elnök gazdasági főtanácsadója.⁵ A Trump-féle külpolitika tehát elveti a liberális internacionalizmus azon optimista tételét, miszerint a világ a globalizáció, a nemzetközi kereskedelem,

a nemzetközi szervezetek és normák révén egységesedik, és egy harmonikusabb, békésebb világ felé halad. Trump nem csupán az Obama-elnökség, hanem az egész poszthidegháborús korszak azon amerikai illúziójával számol le végképp, miszerint a globalizáció végső soron a liberális világrend kiterjesztését és megerősödését eredményezi.⁶

Az elnök tanácsadóinak írásából kirajzolódott a realizmus néhány egyéb alaptétele, így a nemzetállamok központi jelentősége a politikai térben, az anarchia – vagyis egy központi világkormány hiánya – a nemzetközi rendszerben, a nemzeti érdekek versengése és konfliktusa.⁷ Trump beiktatóbeszédére utalva kiemelhetjük továbbá az univerzalizmus iránti igény elvetését – a realista külpolitika nem tekinti céljának egyetlen politikai rendszer, egy ideológia vagy normák rákényszerítését más államokra, mivel számol a lokális politikai, történeti és kulturális sajátosságokkal, és mindenképp figyelembe veszi a hatalmi realitásokat. Az ENSZ közgyűlése előtti 2019. szeptemberében elmondott beszédében az amerikai elnök ekképpen beszélt a nemzetállamokról: „A jövő nem a globalistáké. A jövő a hazafiaké. A jövő a szuverén és független nemzetek birtokában van, akik védelmezik állampolgáraikat, tisztelik szomszédjukat, és megbecsülik azokat a különbségeket, amelyek minden országot különlegessé és egyedivé tesznek.”⁸

E gondolatok címzettje nem a rivális felemelkedő hatalmak voltak, hanem az a liberális ideológiával átítított amerikai és nyugati elit, amely hol kormányzati pozícióból, hol pedig a multinacionális vállalati szféra, a nem kormányzati szervezetek (NGO-k) vagy a nemzeti és nemzetközi bírósági szervezetek sokaságán keresztül erőlteti nem az alapvető emberi jogok, hanem a modern liberalizmus tételeinek globális kiterjesztését.

5 H. R. McMASTER – Gary D. COHN: America First Doesn't Mean America Alone. *The Wall Street Journal*, 2017. május 30. <<https://www.wsj.com/articles/america-first-doesnt-mean-america-alone-1496187426>>

6 John G. Ikenberry: The Future of the Liberal World Order. *Internationalism After America*. *Foreign Affairs*, 2011/május–június, 56–68.

7 Jack DONNELLY: *The realist tradition*. In *Realism and International Relations. Themes in International Relations*. Cambridge UP, Cambridge, 2000. 6–42.

8 Donald TRUMP: Remarks to the 74th Session of the United Nations General Assembly. 2019. szeptember 25. <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-74th-session-united-nations-general-assembly/>>

elveti a liberális internacionalizmust

Donald Trump abban sem hagyott kétséget, hogy mit tekint az amerikai nemzeti örökség végső forrásának. 2020 nyarán, az amerikai szélsőbaloldal szobordöntő akcióira és számos amerikai nagyvárosban anarchikus állapotokat eredményező erőszakos demonstrációira válaszul a legnagyobb amerikai elnök arcképét megjelenítő Mount Rushmore-nál július 4-én elmondott beszédében úgy fogalmazott, hogy „az Alapító Atyáink merészen kinyilvánították, hogy ugyanazokkal a jogokkal vagyunk felruházva a mennyei alkotónknak köszönhetően [...] büszkék vagyunk arra tényre, hogy országunk zsidó–keresztény alapelvekre épül, és látjuk, hogy ezek az értékek nagymértékben elősegítették a béke és az igazságosság ügyét az egész világon.”⁹ Nem véletlen, hogy Donald Trump a nemzeti konzervatív gondolatra rezonáló Közép-Európában számos, korunkat feszítő politikai kérdésben szoros partnerre talált.

A NEMZETI GONDOLAT: AMI ÖSSZEKÖT

„Lengyelország népe, Amerika népe, Európa népe még mindig felkiált: Istent akarjuk! Mi a hitet és a családot, nem a bürokráciát és kormányt helyezük eléltünk középpontjába”¹⁰ – Donald Trump ezekkel a szavakkal köszöntötte 2017 nyarán Varsóban nemcsak a lengyel nemzetet, hanem egész Közép-Európa népeit. Az amerikai vezetés és a közép-európai országok közötti összhang a hagyományos európai értékek védelmezésével és a nemzeti konzervatív alapok osztásával nyitotta meg az utat a geopolitikai kérdésektől távolabb álló, ám hosszú távon meghatározó politikai területeken való együttműködés előtt. Így a nemzetközi migráció, az üldözött keresztények védelme és támogatása vagy éppen a családok kiemelt támogatása s általában véve a nemzetállami szuverenitás tiszteletben tartása tekintetében. Ez utóbbi vonatkozásában az elmúlt évtizedben Magyarországot elsősorban az Európai Unió egyes intézményei és tagállamai, valamint az NGO-k részéről érte kihívás. Ugyanakkor 2010 és 2016 között Magyarország részben tapasztalatot szerezhetett abban, hogy milyen az, amikor az amerikai kormány – valójában elsősorban geopolitikai érdekektől vezérelve – eltekint a szuverenitás tiszteletben tartásától a demokráciára és a jogállamisági kritériumokra hivatkozva.

A nemzetközi migrációs kérdésekben az Egyesült Államok Lengyelországgal és Magyarországgal egyetemben azon kevés nyugati országok közé tartozik, amely elutasította a bevándorlás irányában megengedő és elsősorban a kibocsátó országok érdekeit szem előtt tartó ENSZ migrációs paktumot. Nehéz túlbecsülni Magyarországot és a hasonló, bevándorlást ellenző országok számára annak a jelentőségét, hogy az Egyesült Államok egyelőre elzárkózik attól, hogy a nemzetállami szuverenitást a migráció esetében zárójelbe tevő irányelvek idővel belopakodjanak a nemzetközi jogi szempontból kötelező (*ius cogens*) szabályok közé.

Az üldözött keresztények védelme egy másik olyan ügy, amelyben Magyarország a Trump-adminisztrációban támogatóra és partnerre talált. Az üldözött keresztények megsegítését kiemelt célként kezelő, úttörő jellegű és modellértékű Hungary Helps program céljai és eredményei rendkívül jó fogattatásra találtak Trump kormányzatában,¹¹ amely maga is részben felülvizsgálta segélyezési politikáját az elmúlt években, különösen az ENSZ szakosított szervei és más nem kormányzati szervezetek irányában. Donald Trump kormányzatának szerepét ezen a téren nem lehet eléggé hangsúlyozni, tekintettel a keresztényül-dözés kiterjedtségére.¹² Ehelyütt nem csupán a harmadik világ üldöztetésnek

az amerikai vezetés és a közép-európai országok közötti összhang

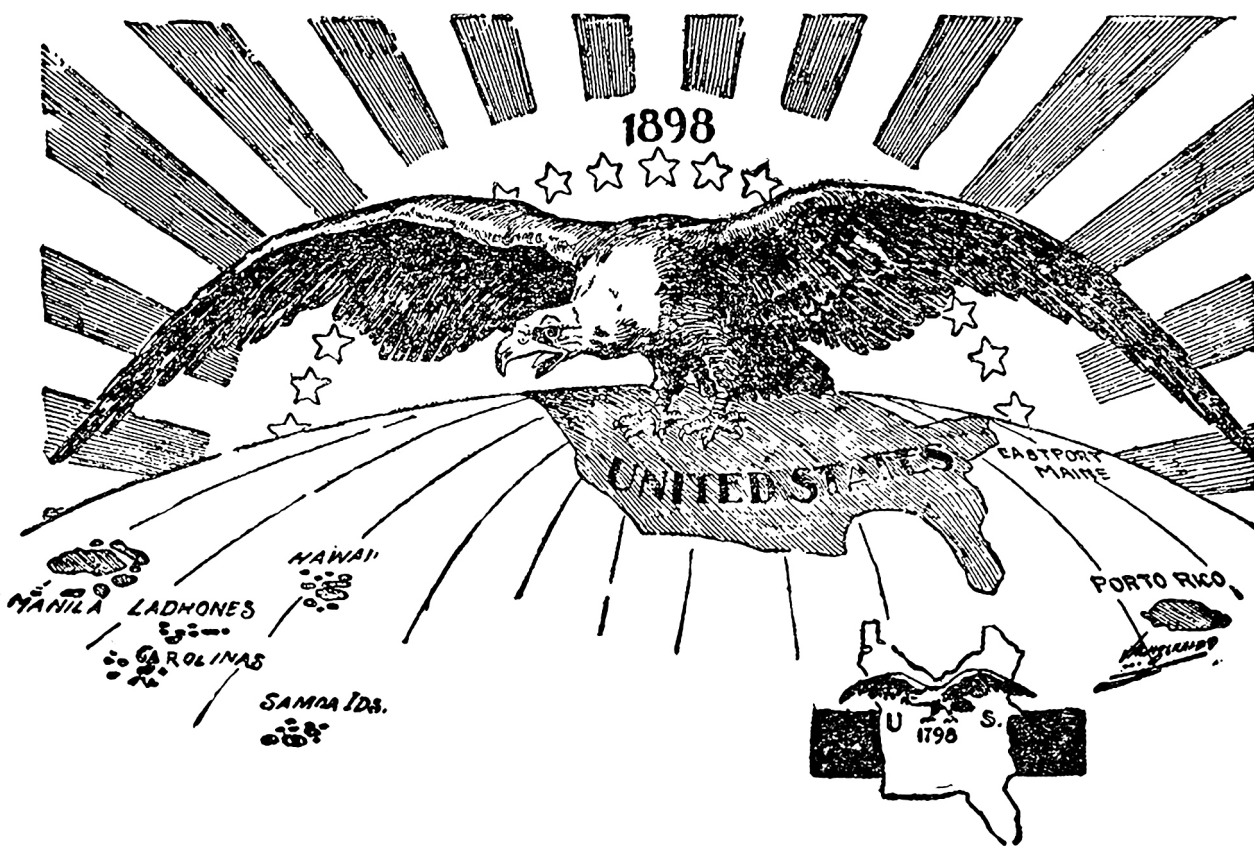

9 Donald TRUMP: *Remarks at South Dakota's 2020 Mount Rushmore Fireworks Celebration*. 2020. július 4. <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-south-dakotas-2020-mount-rushmore-fireworks-celebration-keystone-south-dakota/>>

10 Donald TRUMP: *Remarks to the People of Poland*. 2017. július 6. <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-people-poland/>>

11 Michael IGÖE: *To direct more funding to Christians, USAID looks to Hungary*. *Devex*, 2019. november 25. <<https://www.devex.com/news/to-direct-more-funding-to-christians-usaid-looks-to-hungary-96055>>

12 *Christian persecution „at near genocide levels”*. 2019. május 3. <<https://www.bbc.com/news/uk-48146305>>

Ten thousand miles from tip to tip —Philadelphia Press

America First –

Az Egyesült Államok kiterjedése 1798 és 1898 között (Philadelphia Press/Wikimedia Commons)

kitett keresztény közösségeire kell gondolni, hanem a Nyugat politikai korrektségéből és posztmodern liberalizmusából fakadó közönyére, sőt általánosan véve a keresztény értékekkel szemben egyre erőteljesebben megnyilvánuló ellenséges magatartására. Amennyiben a nyugati keresztény civilizáció jövőjére tekintünk, Amerika és Közép-Európa kölcsönös támogatása és együttműködése a keresztények és a keresztény értékek védelmezésében a transzatlanti kapcsolatrendszer talán legfontosabb küldetése lehet, melynek túl kell mutatnia a válságövezetek segélyezési politikáján.

Izrael állam politikai támogatása Magyarország részéről szintén egy olyan terület, amely jelentős mértékben erősíti a magyar–amerikai kapcsolatokat az elmúlt években. A Netanjahu-kormányzat szuverenista megközelítése ugyanis alappilléret jelent a jelenlegi szoros magyar–izraeli kapcsolatoknak, amely igen pozitív fogadtatásra talált a Trump-kormányzatban. Ugyanakkor az amerikai–izraeli–magyar együttműködésben biztonságpolitikai megfontolások – például a terrorizmus elleni fellépés és a migráció visszaszorítása – is szerepet játszanak.

KÖZÖS GEOPOLITIKAI ÉRDEKEK

Az előbbieken áttekintett értékalapú egyműködésnek vannak geopolitikai kapcsolódási pontjai is. A Trump-kormányzat politikáját értékelve nem mehetünk el azon geopolitikai kérdések mellett, amelyben az amerikai külpolitika elmúlt négy éve Magyarország és a közép-európai régió érdekeit szolgálta.

A 2014-es esztendő a Krim-félsziget Oroszország által történt elfoglalásával és az azt követő kelet-ukrajnai háború új geopolitikai realitásokkal állította szembe a térség államait. Lengyelország, a balti államok és Románia szempontjából Oroszország ismételt valós fenyegetéssé lépett elő a területi integritásukra és függetlenségükre nézve. Ebben a helyzetben a NATO, illetve az Egyesült

Államok nyújtotta biztonsági garancia jelentősége még inkább felértékelődött a közép- és kelet-európai térségben. Az Ukrajna területi integritását sértő orosz agresszióra válaszul a NATO keleti szárnyának katonai megerősítése már az Obama-kormányzat révén megkezdődött, a Trump-adminisztráció ezt a politikát nem csupán folytatta, hanem meg is erősítette.¹³ Noha katonai értelemben Oroszország stratégiai erőfölénye és előnye a Baltikumot illetően fennmarad, a szövetség s benne az Egyesült Államok erőfeszítéseinek eredményeképpen a NATO ma felkészültebb arra, hogy a térségben bármilyen, váratlan katonai kihívására választ adjon.

Ez azoknak a NATO-tagországoknak is az érdeke, amelyek egyébként Oroszországgal a politikai és gazdasági kapcsolatok normalizálásáért szállnak síkra. Egyrésztől Moszkvával mindig jobb az erő pozíciójából tárgyalni. Továbbá hiteles és érdemi segítséget kell nyújtani azon NATO- és EU-szövetségeinek részére, amelyek Oroszországtól fenyegetve érzik magukat. Ezt nemcsak a szövetségi szolidaritás követeli meg, hanem az Európai Unió egyedül így lenne képes megfelelően differenciált politikát kialakítani Moszkvával. Miközben a Trump-elnökség mind a katonai dimenzióban, mind az amerikai szankciós politika vonatkozásában fenntartotta a nyomást Moszkván,¹⁴ a szűk értelemben vett politikai válságok elkerülték az amerikai–orosz kapcsolatokat. Ez részben annak köszönhető, hogy Trump nem kívánta végletesen átpolitizálni és ideológiai vitákkal terhelni a kétoldalú kapcsolatokban amúgy is meglévő ellentéteket, és törekedett a párbeszédre Vlagyimir Putyinnal, a gesztusokat tekintve olykor már-már túl szívélyesnek is mutatkozva az orosz elnök felé, ahogyan az a 2018. évi amerikai–orosz helsinki csúcstalálkozó során történt.¹⁵ Ez a pragmatikus megközelítés lényeges volt abból a szempontból, hogy a meglévő nyugati–orosz konfliktusok nem eszkalálódtak, de esélyt ad arra is, hogy a belorusz krízis elkerülje a rendkívül nagy áldozatokkal járó ukrán forgatókönyvet. Egy békés átmenetre és Lukasenka távozására ugyanis az orosz geopolitikai érdekek tiszteletben tartása mellett, gondosan mérlegelt nyugati nyomásgyakorlás és megfelelő háttéralkuk adják a legnagyobb esélyt.

Az orosz fenyegetés féken tartása mellett a közép-európai térség gazdasági megerősítése is napirendre került. Noha magától értetődően elsődlegesen az amerikai gazdasági érdekeket tartja szem előtt, de a térség energetikai, közúti és digitális infrastruktúráját fejleszteni hivatott, lengyel vezetésű Három Tenger Kezdeményezés (HTK)¹⁶ hosszú idő óta az első olyan átfogó fejlesztési program, amely a szavakon túl érdemi amerikai közreműködést jelenthet egy kifejezetten Közép-Európára fókuszáló regionális gazdaságfejlesztési programban. Ennek pozitív hozadékát a magyar energiabiztonság megerősítésében már az elmúlt években is tapasztalhattuk. A magyar és az amerikai geopolitikai érdekek a HTK vonatkozásában ugyan nem teljesen fedik egymást, ám a fejlesztési program mégis előrelépés ahhoz a helyzethez képest, amikor Washingtonból inkább csak ultimátumok érkeztek arra nézve, hogy Magyarország kivel ne működjön együtt, de alternatív gazdasági megoldást nem mutattak fel.

erősítette a magyar–amerikai kapcsolatokat

AMERIKAI HÜBRISZ, AMI ELVÁLASZT

Amint láttuk, a kiemelt amerikai figyelem Közép-Európa irányába számos pozitív hozadékkal bírt Magyarország és a térség országai számára. Ugyanakkor Trump cselekvése rávilágít az amerikai külpolitikai azon aspektusaira, amelyek veszélyeket és kockázatokat hordoznak Magyarország számára. A Trump-

13 *The European Deterrence Initiative: A Budgetary Overview*. 2020. június 16. <<https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF10946.pdf>>

14 VARGA Gergely: A Trump-kormányzat Oroszország-politikája. *KKI Elemzések*, 2018/33. <https://kki.hu/assets/upload/33_KKI-elemzes_USA_Varga_20181010.pdf>

15 Republikánus és demokrata párti politikusok bírálják Trump helsinki kijelentéseit. *Mandiner.hu*, 2018. július 16. <https://mandiner.hu/cikk/nyomtatas/20180716_republikanus_es_demokrata_parti_politikusok_biraljak_trump_helsinki_kijelenteseit>

16 TÖLGYESI Beatrix: A Három tenger kezdeményezés és az Intermarium koncepció háttere és kilátása. *KKI Elemzések*, 2017/30. <https://kki.hu/assets/upload/30_KKI-elemzes_POL_Tolgyesi_20171121.pdf>

elnökség értékelése nem lenne teljes azon kérdések vizsgálata nélkül, ahol a magyar és az amerikai érdekek ütköznek. Ehelyütt nem is a kétoldalú kapcsolatok szempontjából jelentős ügyekre érdemes rávilágítani, hanem a Trump-féle világkép rendszerszintű problémáira, amelyek kihatással vannak Magyarországra vagy éppen a számunkra elsődleges külpolitikai és külgazdasági keretet nyújtó Európai Unió mozgásterére.

Az amerikai külpolitikát tévútra terelő, az Egyesült Államok és szövetségesei globális pozícióját gyengítő hübrisz Donald Trump elnöksége alatt sem tűnt el, csak a korábbiakhoz képest más formában jelentkezett. Míg a korábbi amerikai kormányzatok idején inkább a demokráciaexport, a liberalizmus és a washingtoni konszenzuson alapuló gazdasági modell erőltetett nemzetközi érvényesítése vezetett áldozatokhoz és károkhoz szerte a világban, addig Donald Trump alatt a végletekig vitt tranzakcionista szemlélet, az egyoldalú amerikai nagyhatalmi kényszer és az unilateralizmus rejthet magában hasonló veszélyeket. Ide sorolandó a kereskedelmi konfliktusok kiélezése, különösen Kínával és az Európai Unióval szemben, számos nemzetközi egyezményből való egyoldalú kivonulás (többek között: iráni nukleáris megállapodás, párizsi klímaegyezmény, INF és Nyitott Égbolt megállapodás, a WHO-tagság megszüntetése),¹⁷ de az érdemi konzultáció nélkül meghozott váratlan stratégiai döntések vagy a konstruktív nemzetközi kezdeményező szerep szinte teljes hiánya egy olyan globális válság kezelésével kapcsolatban, mint a koronavírus-járvány.

Ezek az egyoldalú külpolitikai lépések az olyan szoros szövetségesek érdekeit is teljesen figyelmen kívül hagyták, mint az Egyesült Királyság vagy a közép-európai régió államai, beleértve Magyarországot is, ráadásul tovább gyengítették a nemzetközi rendszernek azokat a pilléreit is, amelyek elengedhetetlenek Magyarországra és a hozzá hasonló, világgazdaságra nyitott államok

sikeréhez. A nemzetközi gazdasági és kereskedelmi kérdéseket szabályozó nemzetközi jogrendet övező növekvő bizonytalanság, továbbá a kereskedelmi rendszer fragmentálódása és az ezzel összefüggő viták kiéleződése rendkívül ártalmas lehet az Európai Unió és benne Magyarország fejlődési kilátásaira.¹⁸ Mindezeknek Donald Trump ha nem is előidézője, de mindenképp katalizátora

volt az elmúlt négy évben. Értelemszerűen üdvözlendő volt, hogy az Egyesült Államok mennyire nagy hangsúlyt fektetett a közép-európai országokkal való kapcsolatok elmélyítésére, mégpedig Brüsszel és a nyugati-európai országokra való támaszkodás helyett. Ugyanakkor hosszú távon Magyarországnak sem szolgálja érdekét, hogy gazdasági és biztonságpolitikai kérdésekben ennyire feszült Washington és a meghatározó nyugat-európai fővárosok kapcsolata.

Az előbbiekkal összefüggésben az Egyesült Államok és Kína közötti konfliktusok elmélyülése, illetve Oroszország változatlan elszigetelése hosszú távon szintén az európai érdekek ellenében hat. A Trump-kormányzat részéről különösen a választási kampány hajrájában tapasztalt növekvő Kína-ellenesség és a hatalmi dimenziók teljes – katonai, gazdasági, ideológia – spektrumában jelentkező amerikai nyomásgyakorlás egyre nehezebben visszafordítható, lefelé irányuló spirálba hajtja az amerikai–kínai kapcsolatokat. Ahogy erre az amerikai réalpolitika *doyenje*, Henry Kissinger rámutatott, mindez rendkívüli veszélyeket rejthet magában a nemzetközi rend stabilitására nézve.¹⁹ Az okok feltárása és a felelősség részletes tárgyalása meghaladná e tanulmány kereteit, ám bizonyos, hogy mind az amerikai, mind a kínai fél felelős a kialakult helyzetért. Az európai országoknak, így Magyarországnak is az az érdeke, hogy ez a negatív trend megálljon, azzal együtt, hogy az Európa számára szintén aggodalomra okot adó kínai politikai és gazdasági gyakorlatokkal szemben együtt tudjanak

oktrojált amerikai követelések helyett közös stratégia

17 Oona HATHAWAY: Reengaging on Treaties and Other International Agreements. President Donald Trump's Rejection of International Law. *Just Security*, 2020. október 2. <<https://www.justsecurity.org/author/hathawayoona/>>

18 Paul J. J. WELFENS: Trump's Trade Policy, BREXIT, Corona Dynamics, EU Crisis and Declining Multilateralism. *International Economics and Economic Policy*, 2020/17. 63–64. <<https://link.springer.com/article/10.1007/s10368-020-00479-x>>

19 David WAINER: Kissinger Warns U.S. and China Must Set Limits to Avoid a Blowup. *Bloomberg*, 2020. október 7. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-10-07/kissinger-warns-u-s-and-china-must-set-limits-to-avoid-a-blowup>>

működni Washingtonnal, mégpedig oktrojált amerikai követelések helyett egy közös stratégia mentén.

Magyarország számára különösen hátrányos az amerikai diplomácia azon gyakorlata, amelynek keretében egyoldalúan meg kívánja szabni szövetségei együttműködésének korlátait harmadik államokkal, elsősorban Kínával és Oroszországgal, ráadásul úgy, hogy sokszor versenyképes alternatívát sem nyújt. Mindeközben a gazdasági szétválástást eröltető amerikai törvények ellenére harmadik szereplők közül vélhetően továbbra is első helyen amerikai vállalatok járulnak hozzá leginkább a kínai gazdaság fejlődéséhez befektetések és technológiatranszfer révén is. *Quod licet Jovi, non licet bovi.*

Természetesen az amerikai külpolitika fenti jellegzetességei nem Donald Trump elnökségével kezdődtek. Figyelembe kell venni továbbá azt is, hogy ezek az amerikai külpolitikai lépések az Egyesült Államok olyan strukturális kihívásaiból fakadnak, amelyek az elnökválasztás eredményétől függetlenül megmaradnak. Az előbbiekből következően döntő változás nem várható az amerikai külpolitikában a kereskedelmi vagy Kínát érintő kérdésekben abban az esetben sem, ha Joe Biden lesz a következő amerikai elnök.²⁰ Megalapozatlanok tehát

Egyedül Amerika –
Eladó-kiadó lakókocsi
San Bernardino határában
(Kalifornia), 2018
(Robert Couse-Baker felvétele)

20 Edward ALDEN: No, Biden Will Not End Trade Wars. *Foreign Policy*, 2020. október 2. <<https://foreignpolicy.com/2020/10/02/biden-trump-trade-wars-election-2020/>>

Új rend(elet) – Donald Trump amerikai elnök és Mike Pence alelnök a Fehér Házban, 2017 (White House)

azok a nyugat-európai remények, amelyek egy esetleges Biden-gőzelem esetére a Clinton-féle '90-es évek vagy az Obama-éra Amerikáját várják vissza. Ezzel együtt egy Biden-adminisztráció vélhetően könnyebben megtalálná a közös hangot Amerika hagyományos európai és ázsiai szövetségeseivel, egyes globális kérdésekben – klímaváltozás, nemzetközi fegyverzetkorlátozás, ENSZ-szervezetek támogatása – pedig szorosabb tartalmi együttműködés is várható lenne közöttük.

Donald Trump a fentiekben tárgyalt, a nemzetközi rendszer egészének működését és stabilitását befolyásoló kérdésekben sokszor visszaélt Amerika erőfölényével, és félt, hogy ezekben a kérdésekben újraválasztása esetén nem fog változni. Miközben tehát az általános politikai kapcsolatok, az értékelvű politika és egyes regionális geopolitikai kérdések mentén az amerikai–közép-európai és benne a magyar–amerikai kapcsolatok tovább erősödnek, az előbbieket körülölelő nemzetközi rendszer még nagyobb stressz alá kerülhet, éppen részben Trump unilateralizmusa miatt. Mindezzel ráadásul a Kínával szemben még fennálló amerikai hatalmi erőfölény egyik legfontosabb forrását, a szerteágazó szövetségi kapcsolatait is gyengíti.

A SZELLEMI PRIMÁTUSA AZ INTÉZMÉNYEK FELETT

A közép-európai térség geopolitikai felértékelődése az Egyesült Államok és más nagyhatalmak szemében üdvözlendő, hiszen ez a régió növekvő politikai és gazdasági jelentőségének jele. A kiegyenlítettebb nemzetközi erőviszonyoknak szintén meg lehet az az előnye, hogy nagyobb önmérsékletre kényszeríti a korábban a hübrisz csapdájába gyakran belesétáló globális hegemónt. A történelmi tapasztalat azonban óvatosságra int, ahogyan Thuküdidész munkáitól kezdve Paul Kennedy klasszikusáig a nagyhatalmak sorsáról szóló elbeszélések rámutatnak.²¹

A hanyatló domináns hatalom és a felemelkedő új hatalom őrsváltása általában konfliktusokkal és kataklizmákkal terhelt, nem utolsósorban azért, mert a hanyatló hatalmak elvesztvén puha befolyásolási eszközeiket – mint amilyenek napjainkban a nemzetközi intézmények és szövetségi rendszerek –, könnyebben nyúlnak a végső érvhez: a kényszerítéshez és az erőszakhoz. Donald Trump politikája sok tekintetben ennek a veszélyes gyakorlatnak a folytatását tükrözi, a nemzetközi hatalmi rendszer egészét tekintve erőteljesebben, mint amelyet korábban a demokrata kormányzatok képviseltek. Mégis, a nagyhatalmi elsőségért folytatott küzdelem történelmi tapasztalata is rámutat arra, hogy a Trump által képviselt értékörző, a nyugati civilizációs és kulturális örökségét védelmező politikája a döntő tényező, amelyre Magyarországnak és Közép-Európának figyelnie kell. A Brit Birodalom és az Egyesült Államok közötti békés hatalomváltás a globális hegemon pozíciójában a 20. század folyamán nem ment volna olyan harmonikusan végbe, ha nem lett volna meg a közös civilizációs–kulturális kapocs a két angolszász hatalom között. Amennyiben az Egyesült Államok és az európai államok veszni hagyják a nemzetállami létükben kiteljesedett kulturális, civilizációs örökségüket, nem lesz mire építeni a demokráciát, a joguralmat, a nemzeti és nemzetközi intézményeket és normákat.

Reinhold Niebuhr, a keresztény realizmus egyik legnagyobb alakja mutatott rá a világtársadalom és a globalizmus illúziójára, amikor arról értekezett, hogy „a legbölcsebb államvezetés sem tud társadalmi összetartó erőt kreálni. Metszheti, faraghatja, újratervezheti a társadalom szövetét egy korlátozott mértékig. De a társadalmi szövet, amin munkálkodik, adott kell, hogy legyen.”²² Mindemellett a nemzetállamok egymás közötti kapcsolatait és a nagyhatalmi kényszert illetően figyelmeztetett a nemzeti érdek minden körülmények közötti abszolutizálásának veszélyeire is: „Az új élet, amelyre korunkban kollektíven szükségünk van, technikai korszakunkban a nemzetek kölcsönös egymásrataltságát elviselhetővé tévő, megfelelően széles közösség és egy megfelelően kiegyensúlyozott igazságosság, mégpedig ahhoz, hogy a technikai társadalom dinamikus erői elviselhető igazságosságot eredményezzenek egy elviselhetetlen anarchia és elviselhetetlen zsarnokság változata helyett.”²³ Európa egy olyan Egyesült Államokra tud az amerikai hegemoniát követő világregendben támaszkodni, amely megtalálja a megfelelő egyensúlyt nemzeti sajátosságainak és érdekeinek védelmezése, valamint a kollektív nemzetközi cselekvés között. ■

a nyugati civilizációs és kulturális örökségét védelmező politika

21 THUKÜDIDÉSZ: *A peloponnészoszi háború*. ford. MURAKÖZY Gyula, Osiris, Bp. 2006. és PAUL KENNEDY: *Nagyhatalmak tündöklése és bukása*. ford. BOJTÁR Péter – CSILLAG Gábor – VARGA Zsuzsanna, Akadémiai, Bp. 1992.

22 Reinhold NIEBUHR: *The Illusion of World Government*. *Foreign Affairs*, 1949/3. 379–388.

23 Reinhold NIEBUHR: *The Illusion of World Government = Uő: Christian Realism and Political Problems* [1953] Scribner, New York, 1977.